

О. Б. Коротич,

д.держ.упр., доц., доцент кафедри

державного управління та менеджменту ХарРІ НАДУ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ КРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

Розглянуто формування цілісної концепції державного управління регіональним розвитком країни на основі розроблення комплексного теоретико-методологічного забезпечення наукового вивчення відповідного суспільного явища.

Ключові слова: *державне управління, механізми державного управління, державні механізми управління, регіон, регіональний розвиток, державна регіональна політика, адміністративно-територіальні перетворення, державне управління регіональним розвитком країни.*

Головною передумовою розбудови будь-якої країни як незалежної, демократичної, правової соціально орієнтованої держави, її інтеграції у світове співтовариство є істотне підвищення рівня соціально-економічного розвитку, забезпечення гідних умов життя населення незалежно від місця проживання, а також зниження наявної міжрегіональної диференціації. Вирішення багатьох проблем, пов'язаних із просторовим розвитком країни та створенням ефективної системи управління на місцевому рівні, зумовлює необхідність формування комплексу теоретико-методологічних засад державного управління регіональним розвитком країни та розроблення конкретних пропозицій щодо удосконалення його механізмів.

Більшість досліджень, які стосуються теоретичного забезпечення державного управління регіональним розвитком, проводилося й переважно проводиться у теперішній час відокремлено у двох наукових напрямках: державне управління та регіоналістика, причому останній з них додатково розгалужується на регіонознавство, регіональну економіку, регіональне управління, включає економічну географію щодо розміщення продуктивних сил тощо. У межах кожного наукового спрямування формується власне бачення процесів, пов'язаних із забезпеченням регіонального розвитку країни, в тому числі через систему державного управління, що

унеможливиює застосування системного підходу до вирішення комплексних проблем, які з часом лише ускладнюються.

Виходячи з цього, одне з найважливіших наукових завдань полягало у формуванні цілісної концепції державного управління регіональним розвитком країни, а також розробленні теоретико-методологічних і науково-прикладних засад його реалізації. Тобто існувала потреба у додаткових розвідках у сфері методологічного забезпечення науки та практики державного управління, поглибленому теоретичному дослідженні, уточненні та з'ясуванні співвідношення понять регіоналізму, деталізації цілей та принципів регіонального розвитку, розробленні дійових державних механізмів ефективного управління регіональним розвитком країни та удосконаленні системи управління державою у просторовому аспекті.

Теоретико-методологічним засадам здійснення державного управління як суспільного явища та складного процесу, в тому числі із розвитку регіональних та субрегіональних соціально-економічних систем різних рівнів, присвятили свої фундаментальні праці В. Авер'янов, Б. Адамов, О. Амосов, Г. Атаманчук, В. Бабаєв, В. Бакуменко, С. Біла, В. Дзюндзюк, В. Керецман, В. Князєв, В. Козбаненко, І. Коліушко, С. Коломийцев, В. Куйбіда, О. Лазор, О. Лазор, Г. Леліков, В. Мамонова, В. Мартиненко, О. Машков, А. Мельник, С. Мосов, Н. Нижник, О. Оболенський, Г. Одінцова, С. Саханенко, В. Селіванов, О. Скрипнюк, Ю. Сурмін, В. Токовенко, В. Тертичка, В. Цветков, Ю. Чернецький, Ф. Шамхалов, Ю. Шаров та інші відомі вчені.

Вагомий внесок у формування уявлення про підходи до управління регіонами країни, регіональний розвиток, засади розробки та здійснення регіональної політики, виявлення особливостей державної регіональної політики та політик регіонів, окреслення їх суб'єктів та об'єктів було зроблено такими провідними науковцями, як Е. Алаєв, О. Амоша, Г. Балабанов, П. Бубенко, З. Варналій, С. Галуза, З. Герасимчук, А. Голіков, Г. Губерна, М. Долішній, Л. Зайцева, Ю. Іпатов, Б. Кліяненко, В. Кравців,

О. Крайник, Н. Кузнецов, А. Мазур, Т. Максимова, А. Маршалова, С. Мельник, І. Михасюк, Н. Мікула, Ю. Наврузов, О. Новоселов, В. Нудельман, Н. Павліха, В. Павлов, В. Поповкін, С. Романюк, В. Симоненко, Д. Стеченко, Г. Столбов, Л. Тарангул, С. Тяглов, В. Ходачек, М. Чумаченко, Б. Штульберг, М. Янків та ін. Тим не менше багато проблем щодо теоретико-методологічного забезпечення державного управління регіональним розвитком та побудови відповідних державних механізмів лишилися невирішеними або недостатньо розробленими, що свідчило про актуальність проведення подальших досліджень у цьому напрямку.

Метою статті є представлення цілісної концепції державного управління регіональним розвитком країни, теоретико-методологічних і науково-прикладних засад удосконалення комплексного механізму його реалізації. Результати проведеного дослідження дозволили запровадити новий підхід до структуризації системи державних механізмів управління та механізмів державного управління, розкрити сутність суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі здійснення управління державою, виділити рівні, характеристики й ознаки регіональних систем, сформулювати теоретичні засади їх функціонування, визначити зміст державної регіональної політики, її суб'єкти, об'єкти та принципи. У статті також представлено стратегічні орієнтири розвитку України та її регіонів, понятійний апарат державного управління регіональним розвитком, теоретична модель відповідного комплексного державного механізму, підхід до визначення соціально-територіального потенціалу регіонів, а також рекомендації щодо запровадження структурно-функціональних змін у системах державних і самоврядних органів влади.

Формування концепції державного управління регіональним розвитком країни має здійснюватися на основі трактування низки визначальних понять, що стосуються просторового управління державою та її соціально-економічними територіальними підсистемами, перш за все таких, як “розвиток”, “розвиток регіону” та “регіональний розвиток”. Розвиток будь-

якого соціально-економічного територіального простору треба розглядати як незворотні та спрямовані якісні зміни складноорганізованої системи, що саморозвивається. У тому разі, коли розвиток є прогресивним, об'єкт набуває більш досконалого стану. Управління розвитком певної соціально-економічної територіальної системи спрямовується на забезпечення саме прогресивних змін, але в кризових умовах має також запобігати негативним змінам, що уповільнюють або взагалі відтермінують загальноісторичний прогрес.

Регіональний розвиток доцільно трактувати як розвиток соціально-економічної територіальної системи у просторовому аспекті, що поряд з просторовим розвитком цілісної системи також включає комплексний розвиток її соціально-економічних територіальних підсистем. Відповідно до цього, регіональне управління має розглядатися як управління просторовим розвитком світу, наднаціональних територіальних формувань, держави або регіонів субнаціонального рівня як цілісними соціально-економічними комплексами та їх підсистемами.

Регіональне управління, що здійснюється у державі, являє собою діалектичне поєднання державного регіонального управління та самоврядування кожного з регіонів країни (рис. 1). У свою чергу державне регіональне управління включає державне управління цілісним соціально-економічним територіальним комплексом держави у просторовому аспекті та державне управління кожним регіоном країни як окремою підсистемою.

Виходячи з того, що соціально-економічні територіальні системи постійно розвиваються, замість поняття “регіональне управління” як рівнозначне може використовуватися поняття “управління регіональним розвитком”. При цьому державне регіональне управління по праву може мати назву “державне управління регіональним розвитком”, що включає державне управління регіональним розвитком усієї країни та державне управління розвитком її регіонів. Самоврядуванню регіонів відповідає поняття “самоуправління регіонів щодо забезпечення власного розвитку”, яке

разом з державним управлінням розвитком регіонів складає управління розвитком регіонів.

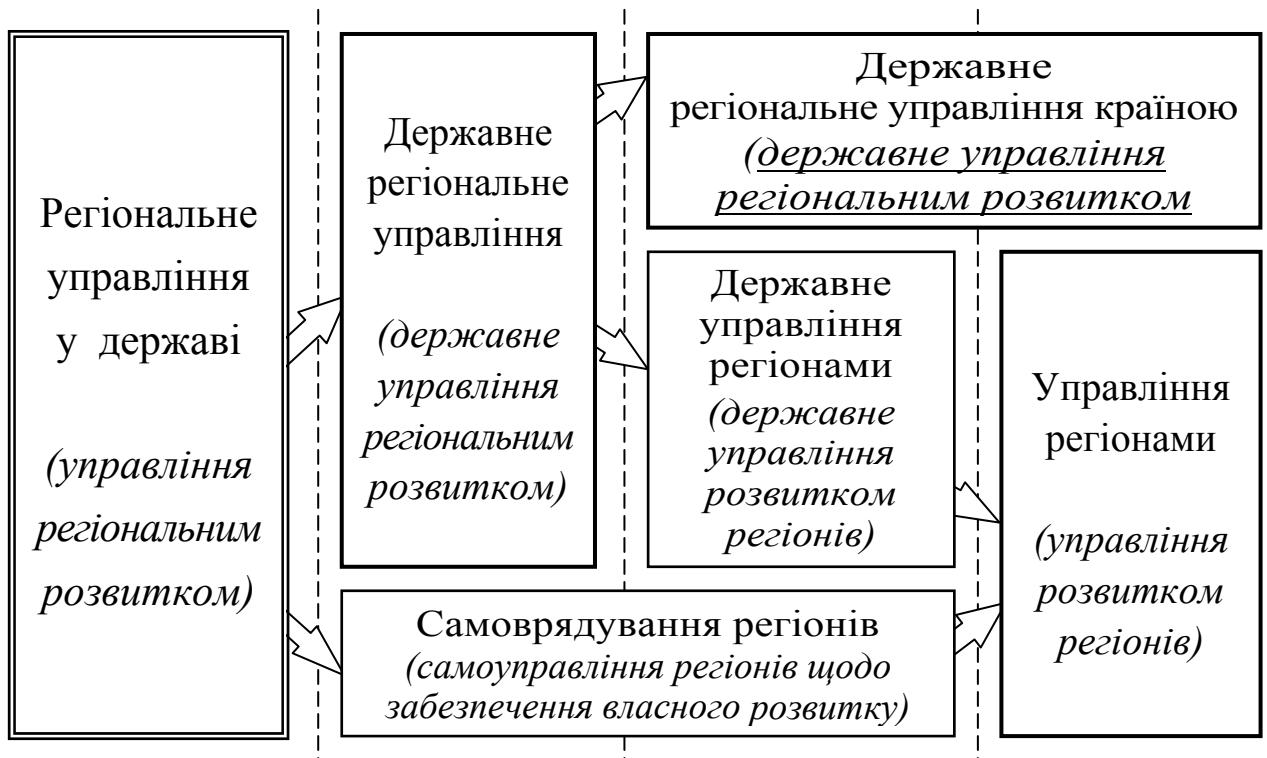

Рис. 1. Взаємозв'язок понять, що відбивають складові регіонального управління, яке здійснюється у державі

Визначальною складовою державного управління регіональним розвитком в країні є державне управління регіональним розвитком країни, бо на державному рівні існує лише ця складова управління регіональним розвитком, у межах цього процесу розробляється законодавча база, яка регламентує регіональний розвиток на всіх адміністративно-територіальних рівнях та структуру місцевих органів влади, їх повноваження й взаємодію, а також здійснюється порівняння результатів розвитку регіонів країни, розробляються та впроваджуються заходи щодо зниження міжрегіональних диспропорцій, забезпечується створення рівних умов життя людей незалежно від регіону, де вони проживають.

Проблеми методології державного управління пов'язані з відсутністю єдиного підходу до розуміння її основоположних понять, зокрема щодо

одночасного застосування та трактування терміну “державне управління” у широкому та вузькому значенні. Спираючись на єдине джерело та єдність усіх гілок влади: законодавчої, виконавчої та судової, автором обґрунтовується необхідність застосування до розуміння державного управління виключно широкого підходу, який сприяє системному дослідженню цього явища [1, с. 7–14]. Відповідно до цього в Україні суб’єктами державного управління крім народу є не тільки органи виконавчої влади усіх рівнів, а й Президент України, Верховна Рада України та сукупність органів судової системи, що мають постійно взаємодіяти у процесі управління соціально-економічним комплексом держави, базуючись на спільності інтересів, з яких мають виходити.

Державне управління треба розглядати у якості складової такого суспільного явища як управління соціально-економічним територіальним комплексом держави (управління державою), яке здійснюється органами державної влади та місцевого самоврядування, а також партіями, рухами, об’єднаннями тощо (виходячи відповідно з державних інтересів, інтересів громад різних рівнів, партійних, корпоративних, конфесійних та інших інтересів). Держава, її соціально-економічні територіальні системи, органи державної влади та місцевого самоврядування, народ країни та окремі громади виступають одночасно і як суб’єкти, і як об’єкти управління. Тому для з’ясування сутності управлінського процесу, що відбувається в державі, доцільно розкласти його на складові, які дозволяють представити складну суб’єкт-суб’єктну взаємодію через окремі суб’єкт-об’єктні відносини (рис. 2).

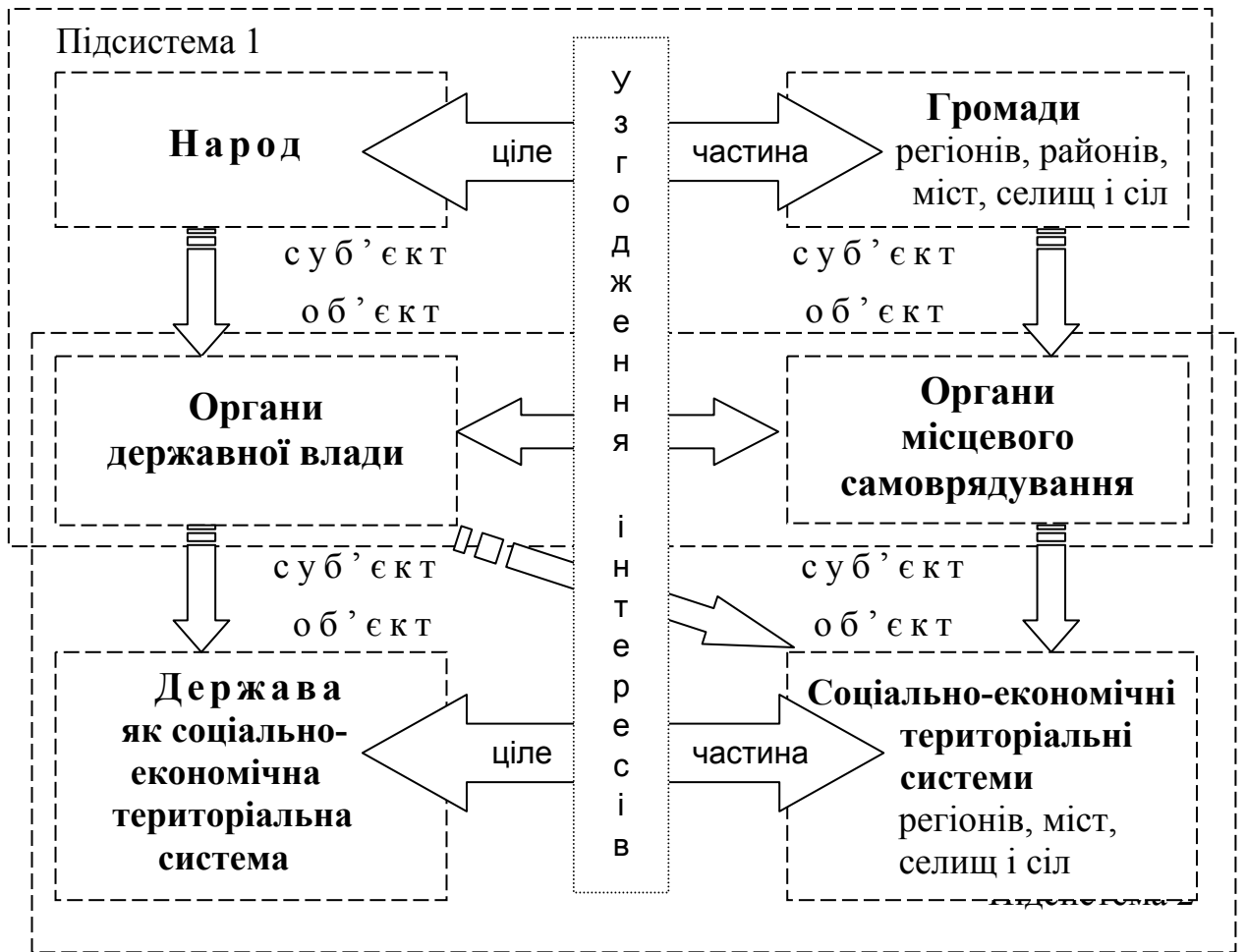

Рис. 2. Схема взаємовідносин суб'єктів та об'єктів у системі управління державою

Дослідження змісту поняття “механізм” та наявність різних підходів до представлення механізмів державного управління дозволили розробити розгалужену систему державних механізмів управління та виділити в її складі цільові державні механізми управління, механізми здійснення процесу державного управління народом та органами державної влади, а також механізми формування та взаємодії складових системи державного управління. Зважаючи на те, що механізми здійснення процесу державного управління й механізми системи державного управління стосуються державного управління в цілому, для їхнього позначення пропонується застосовувати спільний термін “механізми державного управління” (рис. 3).

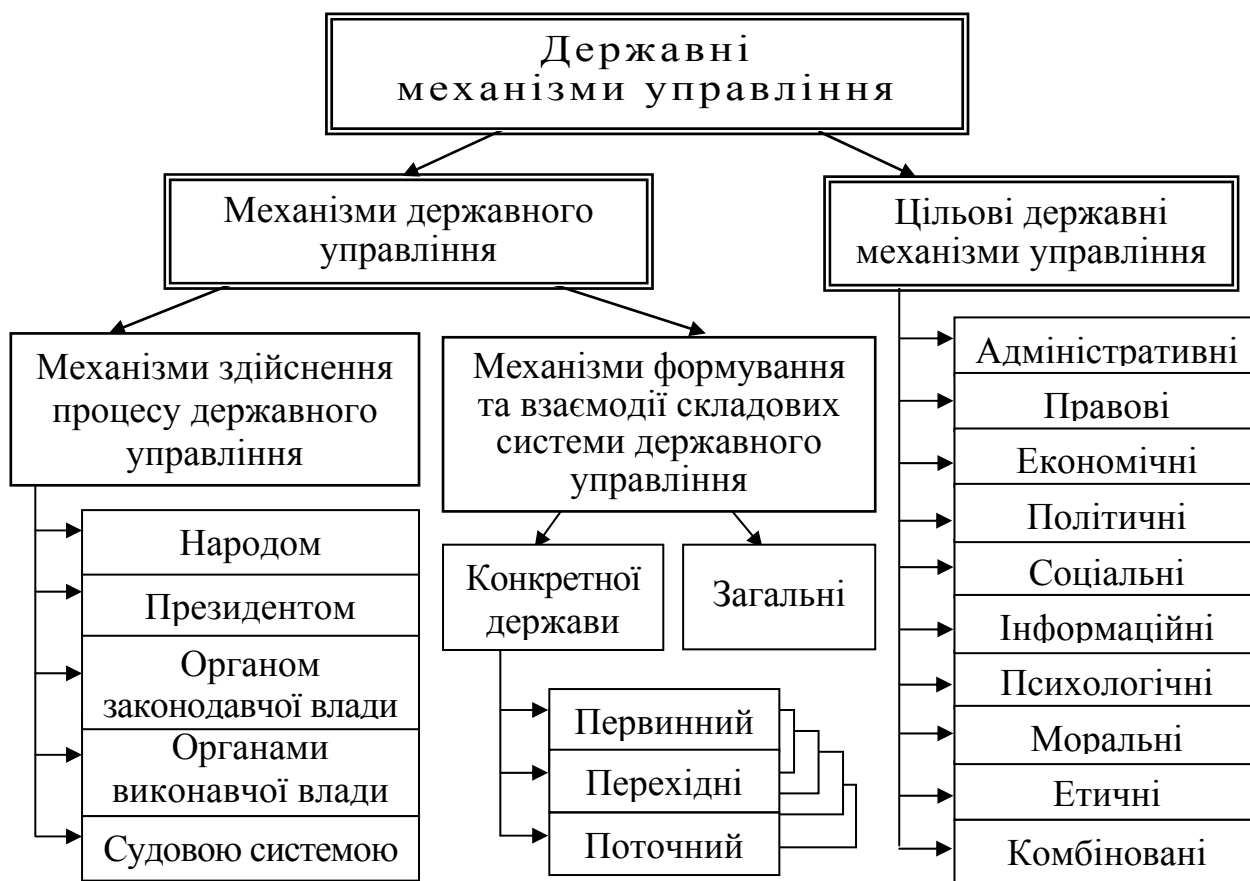

Рис. 3. Система державних механізмів управління

Більш широким поняттям є термін “механізми управління державою”, бо, крім державних механізмів управління, через які реалізується державна влада, він охоплює низку недержавних механізмів управління державою (серед яких можна виділити, наприклад, самоврядні, партійні, конфесійні, бізнесові та, нажаль, корупційні механізми цілеспрямованого впливу на розвиток держави) [1, с. 28–33] та значний спектр механізмів взаємодії окремих підсистем управління державою.

З метою методологічного забезпечення дослідження та здійснення державного управління регіональним розвитком пропонується виділити такі регіональні системи: об’єднання кількох країн, транскордонний регіон – об’єднання часток територій кількох країн, країна, субнаціональний регіон, транскордонний субнаціональний регіон – регіон, що складається з часток субнаціональних регіонів. Для проведення досліджень у сфері

систематичного державного управління великими територіальними формуваннями у будь-якій країні регіон може бути визначений як конкретний соціально-економічний територіальний простір, що відрізняється комплексом відмінних характеристик та ознак, які дозволяють виділити цю територію у якості субнаціональної підсистеми держави. Як характеристика розглядається те, чим конкретний регіон відрізняється від інших подібних регіонів (стан економіки, природні умови, стан екосистеми, склад та рух населення, в тому числі трудових ресурсів, етнічне походження населення, культурні традиції та історичне минуле), а ознаками є типові риси, за якими можна виділити регіон або з'ясувати, чи є регіоном певна територія (до них віднесені як обов'язкові ознаки: єдність, комплексність, спеціалізація, відносна самостійність, дія одного кола нормативно-правової бази, внутрішня неоднорідність, здатність до саморозвитку, так і бажані: чітка окресленість меж, керованість, дієспроможність).

Притаманні регіонам ознаки та їх прояв на конкретній території впливають на формування або визначення меж регіону. Так, наприклад, єдність характеристик регіону, спеціалізація та керованість регіональної соціально-економічної системи, а також дія одного кола нормативно-правової бази ніби обмежують територію регіону ззовні, бо при її збільшенні ці ознаки стають слабшими. У той же час такі ознаки як комплексність, відносна самостійність, здатність до саморозвитку, внутрішня неоднорідність, необхідна для всебічного розвитку, та дієспроможність впливають на те, щоб територія регіону, що виділяється, була достатня для формування розвиненої та самодостатньої підсистеми народногосподарського комплексу держави. При цьому чітка окресленість меж регіону виокремлює його територію з-поміж решти території країни, обмежує певний соціально-економічний територіальний простір та сприяє цілеспрямованому впливу на посилення всіх притаманних регіону ознак через комплексне управління виділеною територією.

Регіональна система повинна розглядатися як відкрита система, що

активно взаємодіє із зовнішнім середовищем, основними факторами якого є органи державної влади, державні фінансові ресурси, рівень техніки й технології у державі та світі, міграція населення, політична ситуація в країні та за її межами, наявність фахівців різних галузей, стан економіки держави та світові тенденції, міжрегіональний поділ праці, законодавство країни та міжнародні законодавчі акти, стан довкілля. Внутрішнє середовище регіону укрупнено можна уявити через взаємодію таких, пов'язаних через цілі та завдання регіонального розвитку, складових як управління, економіка, наука, населення, освіта і культура, природа.

У сучасних наукових публікаціях, присвячених адміністративно-територіальному поділу України, можна знайти багато варіантів виділення регіонів, до яких мали б входити кілька сучасних областей. Зіставлення досить різноманітних підходів до укрупненого регіонального поділу території України показало, що замість бажаного вирівнювання соціально-економічного розвитку субнаціональних одиниць може бути отримано ще більшу міжрегіональну диференціацію, а також загострення проблем, пов'язаних із сепаратизмом певних територій.

Аналіз систем регіонального поділу, які ефективно функціонують у найбільших країнах Європи, доводить, що середній розмір адміністративно-територіальних одиниць на кожному рівні управління не впливає на ступінь розвитку держави та вирішення нею соціально-економічних проблем [1, с. 62–64, 81–82], тому проводити радикальні зміни адміністративно-територіального устрою країни недоцільно. Замість цього пропонується увести в обіг поняття “адміністративний регіон України”, що означатиме соціально-економічний територіальний простір субнаціонального рівня, який відповідає сучасному адміністративно-територіальному поділу України та має органи державного управління та місцевого самоврядування. Таке визначення охоплює всі області України, Автономну Республіку Крим, міста Київ і Севастополь.

На сьогодні регіони України істотно відрізняються один від одного за

розміром території, кількістю населення та внеском у створення валового внутрішнього продукту країни. Значна диференціація спостерігається також щодо валового регіонального продукту, що припадає на одну особу в кожному з регіонів, причому простежується така залежність, що у більших за кількістю мешканців та розміром території субнаціональних адміністративно-територіальних одиницях кожний працівник у середньому виробляє значно більше продукції. За останнє десятиріччя в Україні особливо підвищилася диференціація між регіонами країни через стрімкий відрив здобутків м. Київ, що негативно характеризує здійснювану державну регіональну політику [2]. Достатньо високі розбіжності між регіонами України спостерігаються і за соціальними показниками при загальному низькому рівні оплати праці, що, не зважаючи на позитивну динаміку в останні кілька років, значно нижчий за світові стандарти [5].

Як один з підходів до оцінки досягнень адміністративних регіонів України та зваженого удосконалення адміністративно-територіального устрою країни запропоновано визначення їх соціально-територіального потенціалу:

$$Pcm_i = (C_i \times T_i) / 10, \quad (1)$$

де Pcm_i – характеристика соціально-територіального потенціалу i -го регіону; C_i – чисельність населення i -го регіону, млн осіб; T_i – територія i -го регіону, тис. км²; 10 – коефіцієнт, який дозволяє у якості бази порівняння регіональних систем використовувати досить типову для України за розміром території та населеністю територіальну одиницю у 10 тис. км та 1 млн осіб.

Ранжування адміністративних регіонів України за запропонованою характеристикою соціально-територіального потенціалу добре корелюється з рівнем їх соціально-економічного розвитку: ті області, які займають невелику територію й мають невисоку чисельність населення, отримують нижчі здобутки за результатами своєї діяльності (навіть у розрахунку на одну

особу). Виходячи з цього, можна зробити висновок про доцільність поєднання невеликих областей України та запропонувати варіанти утворення укрупнених регіонів [1, 66–80]. З використанням характеристики соціально-територіального потенціалу можна також удосконалювати районний та базовий рівень адміністративно-територіального поділу України, зокрема запроваджувати самоврядування мікрорайонів у містах із обов'язковим створенням відповідних органів, які має сенс увести до системи місцевого самоврядування.

Проведені дослідження довели, що термін “регіональна політика” є узагальнюючим для політик територіальних формувань різного рівня (наднаціональних, держав, регіонів субнаціонального рівня) у сфері вирішення комплексу питань просторового аспекту їх розвитку [1, 96-106]. Взаємозв'язок регіональних політик, що здійснюються у державі, представлений на рис. 4. Державна регіональна політика разом із політиками усіх адміністративних регіонів країни входить до складу регіональної політики, що здійснюється у державі. У межах державної політики та політики кожного з регіонів можна виділити кілька укрупнених напрямків: економічний, науково-технічний, соціальний, гуманітарний, природоохоронний та регіональний, причому вони всі представлені як у внутрішній складовій цих політик, так і у зовнішній, та мають узгоджуватися між собою.

Експертне опитування, у якому взяли участь працівники місцевих державних адміністрацій – державні службовці 4, 5 та 6 категорій, довело, що відсутність детальної державної регіональної політики в Україні є однією з найбільш вагомих перешкод на шляху розвитку її регіонів та забезпечення регіонального розвитку країни [4], бо наявність концептуальних засад замість конкретних цілей не дає можливість систематично та цілеспрямовано здійснювати цю політику, а також контролювати просування до бажаних результатів.

Рис. 4. Схематичне представлення взаємозв'язку різних видів політики, що здійснюються у державі

З метою методологічного забезпечення розроблення дійової державної регіональної політики ретельно були досліджені сутність та зміст поняття “регіональна політика” [1, 86–96], з’ясовано, що вона є стратегічною лінією поведінки наднаціональних територіальних формувань або світових організацій, держави чи регіонів субнаціонального рівня у вирішенні комплексу питань щодо просторового аспекту їхнього розвитку. За змістом регіональна політика являє собою сукупність стратегічно орієнтованих цілей та принципів, що визначають шляхи їх реалізації. Такий підхід до розуміння змісту регіональної політики відділяє саму політику від її реалізації, що надає можливість розробити ґрунтовну державну регіональну політику із конкретними цілями, термінами й принципами, яких слід дотримуватись при здійсненні державного управління регіональним розвитком. Це забезпечить єдність, послідовність та спадкоємність дій усіх державних органів влади у

цій сфері, приймання посадовими особами різних рівнів узгоджених та орієнтованих на спільну мету рішень, здійснення контролю за просуванням до визначених цілей.

Суб'єктами державної регіональної політики України є народ, Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, а також обласні державні адміністрації, державні адміністрації міст Києва та Севастополя, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим. Причому слід зазначити, що регіональні органи виконавчої влади є суб'єктами тільки щодо державної політики розвитку відповідних регіонів, але при її формуванні вони все одно мають виходити виключно з державних інтересів. Оскільки державна регіональна політика має як внутрішню так і зовнішню складову, то до її об'єктів, крім цілісного територіального соціально-економічний простору країни та регіонів держави, відносяться також регіони, що територіально знаходяться поза межами держави, але потрапляють у сферу її інтересів.

Зважаючи на те, що державна регіональна політика та політики усіх адміністративних регіонів при наявності об'єктивних суперечностей спрямовані на спільний соціально-економічний територіальний простір, важливим є пошук для них спільної мети, яка відповідатиме і загальнодержавним інтересам, і інтересам кожного регіону. Такою метою є підвищення життєвого рівня населення країни, яка досягається через відповідний розвиток її регіонів, причому кожний з них зацікавлений у розвитку сусідніх територій та держави в цілому. Проте через неконкретність такої мети її ніколи не можна досягти або відстежити ступінь просування до неї. Тому при формуванні державної регіональної політики та політик регіонів у них має закладатися максимально узгоджена, конкретна, вимірювана, орієнтована у часі (але розрахована на тривалий період), науково обґрунтована та досяжна мета, яку доцільно розкласти на взаємопідтримувані підцілі та підкріпити системою тактичних завдань.

При визначенні принципів державної регіональної політики доцільно

сформулювати їх таким чином, щоб вони однозначно регламентували шляхи досягнення обраних цілей. Тому до державної регіональної політики треба закласти принципи пріоритету загальнодержавних інтересів та врахування інтересів регіонів, районів, міст, селищ і сіл, а також їх громад, а до політик регіонів – пріоритету загальнорегіональних інтересів, врахування інтересів держави як системи вищого порядку, а також врахування інтересів територіальних соціально-економічних підсистем регіону, інтересів інших регіонів держави, зовнішніх інвесторів, окремих організацій, що розташовані на території регіону, територіальних громад тощо.

В основу державної регіональної політики країни, крім зазначених вище, доцільно закласти такі принципи як: вирівнювання ступеню розвитку внутрішніх територій виключно через вирішення конкретних регіональних проблем при забезпеченні істотного розвитку усіх регіонів; стимулювання зусиль регіонів щодо забезпечення власного розвитку; орієнтація на досягнення стратегічних цілей; законність; справедливість; забезпечення комплексного розвитку територій; відповідальність держави та керівників державних органів влади за вплив на регіональний розвиток країни та ситуацію у регіонах; захист інтересів та формування позитивного іміджу держави у інших державах; врахування геополітичної ситуації та інтересів інших країн світу; підтримка дружніх стосунків із тими країнами, що мають вагомий вплив на розвиток держави та реалізацію її внутрішніх та зовнішніх інтересів [3]. Слід відзначити, що принципи державного управління регіональним розвитком крім принципів державної регіональної політики мають включати також принципи її реалізації.

Статистичні дані щодо соціально-економічного розвитку України, зокрема її валового внутрішнього продукту, свідчать про те, що на січень 2008 року рівень розвитку країни, який був у 1990 році, відновлений лише на 72 відсотки. За цей період більшість країн світу продовжували успішно розвиватися, тож для того, щоб Україна змогла стати на один рівень із найбільшими європейськими державами, вона має орієнтуватися виключно

на високі темпи розвитку, тим більше, що останні два роки українська економіка зазнала значних втрат. Єдиним шляхом забезпечення стрімкого розвитку країни є запровадження ефективних інновацій у всіх сферах життєдіяльності суспільства, причому саме такий шлях досягнення та підтримання протягом кількох десятиліть високих темпів розвитку країни та її регіонів зможе одночасно створити умови і для збереження та відновлення природного середовища згідно вимогам міжнародної декларації з довкілля та розвитку. Отже при розробленні державної регіональної політики України у ній має бути передбачений стрімкий екобезпечний інноваційний соціально-економічний розвиток країни та її регіонів та зазначені конкретні цільові та часові орієнтири щодо його здійснення [6].

Значним внеском у створення методологічних засад державного управління регіональним розвитком країни є систематизація, доповнення та взаємоузгодження відповідного понятійного апарату, до якого включено 49 понять, що можуть позначатися 60-ма термінами (наприклад, такі терміни як “державне управління регіонами” та “державне управління розвитком регіонів країни” мають в основі спільне поняття) [7]. Тлумачення понять державного управління регіональним розвитком ґрунтуються на матеріалах проведеного комплексного дослідження, тому концептуально пов’язані між собою та адаптовані саме до досліджуваного явища, а також не дублюють підходи до трактування навіть тих термінів і понять, що використовувалися у державному управлінні та регіоналістиці раніше. Взаємозв’язок основних понять державного управління регіональним розвитком та підхід до їх визначення, що побудований на послідовному переході від базових понять до складених з кількох базових термінів, показаний на рис. 5 (на першому рівні декомпозиції представлені базові поняття: “держава”, “регіон”, “розвиток”, “управління”, “політика”, на другому – похідні першого порядку, нижче – похідні другого та третього порядку).

Рис. 5. Взаємозв'язок основних компонентів понятійного апарату державного управління регіональним розвитком

Засноване на вихідних концептуальних положеннях докладне дослідження сутності та змісту процесів і явищ, пов'язаних із здійсненням державного управління регіональним розвитком, та розроблення відповідного узгодженого понятійного апарату забезпечили створення цілісної концепції, яка була закладена у теоретичну модель комплексного державного механізму управління регіональним розвитком країни (рис. 6). Запропонована модель включає два основні блоки: формування державної політики регіонального розвитку та її поетапну реалізацію, а також передбачає, у разі доцільності, корегування цілей, завдань та принципів

регіонального розвитку держави, пристосування до нової дійсності усіх державних механізмів управління регіональним розвитком країни та впровадження заходів, що сприятимуть підвищенню ефективності їх застосування.

Рис. 6. Схематичне представлення моделі комплексного державного механізму управління регіональним розвитком країни

У процесі здійснення державного управління регіональним розвитком України має бути забезпечено створення умов (перш за все через зміну законодавства) для демократизації системи управління кожним регіоном

країни. Зокрема це стосується розподілу повноважень між органами державного управління та місцевого самоврядування, яке має спиратися на здійснення ними державної регіональної політики й політики регіонів, з наданням органам місцевого самоврядування права й реальної можливості управляти соціально-економічним комплексом адміністративного регіону через відновлення виконавчих органів на районному та регіональному рівнях із одночасним усуненням районної ланки державних органів влади [1, с. 164–174]. При цьому державні адміністрації доцільно залишити тільки на регіональному рівні, надавши їм повноваження щодо впровадження державної регіональної політики та виконання тих функцій, які не можуть бути передані до системи місцевого самоврядування; увести до складу місцевих державних адміністрацій територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади для комплексного здійснення державного управління розвитком регіонів; розробити та прийняти Закон України “Про здійснення регіонального управління”, що має узгодити діяльність центральних органів влади, які здійснюють управління регіональним розвитком, регіональних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, а також визначити процедуру вирішення спірних питань.

Значні перетворення доцільні також у виборчих системах до Верховної Ради України та органів місцевого самоврядування. З метою представлення у законодавчому органі країни інтересів усіх регіонів необхідно для кожного з них пропорційно чисельності населення встановити квоту на депутатські мандати (при цьому вибори як і натеper можуть проходити за партійними списками, тільки вони мають бути відкриті). На обласному, районному та міському рівні від виборів за виборчими списками політичних партій або блоків доцільно повернутися до мажоритарної системи та скоротити термін, на який обирається рада села, селища, міста, району до трьох років із наданням права обиратися їх головою до трьох термінів підряд (з одного боку, це гарантує більшу відповідальність та дієвість влади, з іншого – забезпечить її стабільність за умов виконання зобов’язань перед виборцями).

Демократизації системи управління регіональним розвитком України сприятиме також формування складу районних та обласних рад з представників сільських, селищних та міських рад; розподіл території всієї країни на базові самоврядні територіальні одиниці; введення у систему міського самоврядування рад мікрорайонів; забезпечення гідної фінансової бази місцевого самоврядування.

Узагальнюючи вищенаведене можна зробити стислий висновок про те, що здійснення державного управління регіональним розвитком країни повинно спиратися на цілісну концепцію, що діалектично поєднує два наукові напрямки: державне управління й регіоналістику, має узгоджений понятійний апарат, включає принципи державної регіональної політики, стратегічні орієнтири розвитку країни, а також комплексний державний механізм управління, який передбачає постійне удосконалення усіх механізмів, що входять до його складу.

Список використаних джерел

1. *Коротич О. Б.* Державне управління регіональним розвитком України: [Монографія] / О. Б. Коротич. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2006. – 220 с.
2. *Коротич О. Б.* Динаміка соціально-економічного розвитку України та її регіонів / О. Б. Коротич // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. – № 1 (35). – С. 142–150.
3. *Коротич О. Б.* Принципи державної регіональної політики / О. Б. Коротич // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. – № 2 (36). – С. 156–162.
4. *Коротич О. Б.* Проблеми розвитку регіонів України та завдання державної регіональної політики / О. Б. Коротич // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2008. – № 3 (22). – С. 208–215.
5. *Коротич О. Б.* Розвиток України в напрямку досягнення європейських стандартів життя [Електронний ресурс] / О. Б. Коротич // Державне будівництво : електрон. наук. фах. вид. ХарПІ НАДУ. – 2007. – № 1. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>
6. *Коротич О. Б.* Стратегічні орієнтири розвитку України / О. Б. Коротич // Майбутнє України: стратегія поступу : монографія. – Донецьк : ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2008. – С. 7–10.
7. *Коротич О. Б.* Формування понятійного апарату державного управління регіональним розвитком країни / О. Б. Коротич // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. – № 3 (26). – С. 136–143.

***Korotych O. B.* State governance of regional development: theoretical and methodological principles.**

The article is devoted to the formation of the integral conception of state governance of regional development, which is based on the devise of theoretical and methodological supply of the social phenomenon study.

Key words: state governance, state governance mechanisms, state mechanisms of governance, region, regional development, state regional policy, administrative and territorial transformation, state governance of country regional development.

Коротич Е. Б. Государственное управление региональным развитием страны: теоретико-методологические основы.

Рассматривается формирование целостной концепции государственного управления региональным развитием страны, основанной на диалектическом единстве теоретико-методологических основ государственного управления и регионалистики, актуализации государственного управления пространственным развитием страны как единой социально-экономической территориальной системой, дополнении и взаимосогласовании его терминологии, обосновании системы принципов, стратегических ориентиров и государственных механизмов реализации.

Ключевые слова: государственное управление, механизмы государственного управления, государственные механизмы управления, регион, региональное развитие, государственная региональная политика, административно-территориальные преобразования, государственное управление региональным развитием страны.